

VAREN VARIA

Tijdschrift voor leden

Winter 2017

Jaargang 30

Nummer 3

VARENVARIA

VarenVaria is het tijdschrift van de Nederlandse Varenvereniging. Het verschijnt driemaal per jaar in een oplage van 200 exemplaren en wordt kosteloos toegezonden aan alle leden. Losse nummers zijn tegen kostprijs verkrijgbaar bij het secretariaat (zolang de voorraad strekt).

Redactie

Mary Schilder, Yves Delbecque, Ben van Wierst
redactie@varenvereniging.nl

Kopij

Een artikel kunt u sturen naar het e-mailadres van de redactie. In principe worden alle bijdragen van leden van de Nederlandse Varenvereniging geaccepteerd. De redactie behoudt zich het recht voor om artikelen in te korten. Informatie over het aanleveren van kopij vindt u op de website. Op de VarenVaria-pagina staat het 'Informatieblad VarenVaria-auteurs'.

Advertenties

Voor plaatsing van advertenties kunt u contact opnemen met de voorzitter Bart Hendrikx: voorzitter@varenvereniging.nl.

Lidmaatschap

De contributie bedraagt € 20 per jaar. U kunt dit bedrag overmaken naar IBAN: NL34 ING B 00 00 21 02 86, t.n.v. Nederlandse Varenvereniging.

Secretariaat

Annie de Pina, Opslag 7, 5066 PM Moergestel
secretaris@varenvereniging.nl

Sporenbank

Rens Huibers
sporenbank@varenvereniging.nl

Website

www.varenvereniging.nl
Webmaster: Bert Vonk
Blogger: Fons Slot

Copyright

De auteursrechten van de artikelen berusten bij de auteurs. Copyright in de breedste zin berust bij VarenVaria. Overname van artikelen is mogelijk, mits met duidelijke bronvermelding en melding aan de redactie. Tijdschriftredactie en bestuur van de Nederlandse Varenvereniging zijn niet verantwoordelijk en/of aansprakelijk voor de inhoud van de artikelen, noch voor de gevolgen van toepassing van informatie daaruit.

In dit nummer

Vereniging

Foto's van verenigingsactiviteiten.....3

Artikelen

Het geslacht *Lecanopteris*
Lecanopteris mirabilis.....4
De Sporenmot, *Psychoides filicivora*.....6
Tekening van *Lecanopteris mirabilis*.....8

Varia

Varens op Tenerife. Een vakantieverslag.....9
Ervaren. Interview met kweker Wouter van Driel.....12

Braam Youngplants is al 50 jaar
vermeerderaar van tropische varens én tuinvarens.
Kijk op www.ferns.com

Omslag

VOORKANT: *Blechnum cordatum*
- fotografie: Ben van Wierst

Foto's activiteiten 2017

BOVEN LINKS Bezoek aan de tuin van Gerard en Juul Stoker op 5-8-2017 (foto Filip Wauters). *BOVEN RECHTS* Schotlandreis 19-27 juli 2017. *MIDDEN* Ontvangst Botanische tuin Gent, 23-9-2017 (foto Yves Delbecque). *ONDER LINKS EN RECHTS* Varenruil Arboretum Kalmthout, 7-10-2017 (foto Yves Delbecque).

Het geslacht *Lecanopteris*

Lecanopteris mirabilis

Tekst en tekening: Luuk Jaarsma (l.jaarsma@telfortglasvezel.nl)

Inleiding

Het hoofdonderwerp in deze uitgave is de *L. mirabilis*, een prachtige mierenveen met afwijkende eigenschappen ten opzichte van de andere mierenvarens. Een van deze afwijkende eigenschappen is dat de *L. mirabilis* geen holtes in de (platte) rizoom heeft. De *L. mirabilis* is afkomstig uit de bergen van Nieuw-Guinea.

Ook deze varen is behoorlijk sterk wat droogte en temperatuur betreft maar had wel last van het ongedierte op het blad en rizoom. Voordat ik begin augustus op vakantie ging naar Zweden heb ik in verband met dit ongedierte alle blad weggeknipt en de plant (voornamelijk het rizoom) helemaal afgespoeld en schoongemaakt. Gelukkig is de plant nu (oktober 2017) aan het herstellen en begint weer met blad te vormen.

In eerste instantie werd gedacht dat het geen *Lecanopteris*-soort was, maar genetisch onderzoek bewees het tegendeel. De *L. mirabilis* valt onder de

groep mierenvarens die schubben op het rizoom hebben net als de *L. crustacea*, *L. sarcopus* en *L. sinuosa* (redactie: zie ook VarenVaria 2015-2, p. 14, tabel 1).

Habitat

De *L. mirabilis* komt voornamelijk voor op het middelste deel van Nieuw-Guinea, wat natuurlijk supergroot is en vrij onbegaanbaar. Nieuw Guinea is vrij bergachtig en de *L. mirabilis* is op een hoogte van rond de 2.100 meter gevonden. Het klimaat is daar best ruig en koel, dat merk je ook aan de groeiwijze van de plant. De plant is een beetje gedrongen en heeft leerachtige bladeren. Droogte is voor de *L. mirabilis* geen probleem. Het klimaat kan ook niet te nat zijn anders zouden de mieren het niet uithouden.

Rizoom

Het rizoom van de *L. mirabilis* lijkt totaal niet op dat van de andere *Lecanopteris*-soorten. Het lijkt een beetje op het rizoom van een *L. crustacea* wat door een wringer is gehaald. De kleur van het rizoom is mooi zachtgroen met donkerbruine schubben die wel zo verdeeld zijn dat je best nog veel rizoom ziet (foto 1). Dit is bij de andere rizomen met schubben van de *L. crustacea*, *L. sarcopus* en *L. sinuosa* niet het geval, die zijn volledig bedekt.

Het rizoom is heel sterk en voelt houtachtig aan en kan best een tijd zonder water. Als het erg lang geen water krijgt gaat het rizoom aanvoelen als een leerachtige riem die je kunt buigen. Als het rizoom nog langer geen water krijgt, wordt het slap en gaat het rimpels vormen, maar dan is er nog niks aan de hand. De grond is dan zo droog dat deze geen water meer opneemt. Gewoon even dompelen (uurtje of twee in het lauwe water laten staan) en de plant is binnen een dag hersteld.

Waar zitten dan de mieren als er geen holte is? Doordat het rizoom vrij plat en breed is en aan de randen de opening met het medium waarop deze groeit een beetje

Foto 1 Schubben op rizoom goed zichtbaar.

afsluit, ontstaat onder het rizoom een soort holte waarin de mieren gaan zitten. Het rizoom kan vrij groot worden waardoor er genoeg ruimte is voor de mieren. Ik heb jaren geleden een *L. mirabilis* op een grote boomstam gezet en de plant is uiteindelijk wel anderhalve meter lang geworden en 10 tot 15 cm breed.

Blad

Het blad van de *L. mirabilis* is donkergroen met een mooie bijna zwarte nerf en erg leerachtig en sterk (foto 2). Het is bestand tegen zonlicht en droge omstandigheden. Onder de juiste omstandigheden zal het blad 80 à 90 centimeter lang worden.

De sporen van de *L. mirabilis* bevinden zich, zoals bij alle mieren varens met schubben, aan de onderkant van het blad, midden tussen de nerf en de rand van het blad (foto 3). Ook wat sporen betreft vormt de *L. mirabilis* een uitzondering op de rest van de mieren varens. Rondom de sporen van de *L. mirabilis* bevinden zich allemaal doorzichtige goudgeel gekleurde draden als

Foto 2 Zwarte bladnerf zichtbaar.

Foto 3 Onderkant blad met sporen.

Foto 4 Rizomen over elkaar heen groeiend,

een soort confetti om een kerstbal. Het zou als functie kunnen hebben dat de sporen zich makkelijker en verder door de wind mee kunnen laten voeren.

Groeiwijze

De *L. mirabilis* groeit als epifyt op boomstammen maar kan ook op bemoste rotsen groeien en op rotte stukken boomstam die op de grond zijn gevallen. Het rizoom maakt vanaf de randen onregelmatige vertakkingen afhankelijk van het medium waar het op groeit. In een platte pot zal het veel vertakken terwijl het op een boomstam recht naar boven groeit met bijna geen vertakkingen. De plant groeit ook nog vrij snel en is dus binnen de kortste keren geschikt om bewoond te worden door mieren. De varen groeit op plaatsen waar het zonlicht redelijk door de bladeren heen kan breken. Natuurlijk heeft dit ook ermee te maken dat de plant voorkomt op plaatsen waar mieren goed kunnen leven. De ideale temperatuur voor de plant is tussen de 10 en 25 graden Celsius. Luchtvochtigheid maakt niet uit, de plant kan gewoon in de huiskamer gehouden worden.

Verzorging

De *L. mirabilis* is gemakkelijk te houden, maar is wel gevoelig voor ongedierte zoals bladluizen, witte vlieg en slakken. De *L. mirabilis* houdt van hetzelfde mengsel grond als wat ik in het eerdere onderwerp bij de *L. balgooyi* heb omschreven, het is verstandig om deze potgrond regelmatig op te laten drogen. Op deze manier voorkom je schimmelvorming en de varen kan het prima hebben.

De plant is gemakkelijk te stekken door een van de vertakkingen aan het begin af te snijden. Wel moet de vertakking dan al wat wortels gevormd hebben. De plant ontwikkelt wel grote sterke wortels die behoorlijk diep gaan, dieper dan de meeste andere Lecanopteris-soorten.

De Sporenmot, *Psychoides filicivora*

Tekst en foto's: Remko Beuving (tenzij anders vermeld)

Tijdens mijn varenreisjes naar Cornwall, The Lake district (125-jarig bestaan van de BPS) en Schotland kwam mij verontrustend nieuws ter ore van een mot wiens larven vreten aan de sporen van onze varens. Het zou gaan om het inheemse tongvarenvretertje (*Psychoides verhuella*), maar vooral om de (nog) uitheemse sporenmot (*Psychoides filicivora*). De larve

Foto 1 Bovenkant van een door *P. filicivora* aangevreten *Dryopteris*blad

van deze mot eet de sporen en maakt van de sporangia een nest waarin ze verpopt. Aan de bovenkant van het blad zijn dan bruine plekken te zien waar de larve zich heeft gevestigd.

Vooral *Asplenium scolopendrium*, *Polystichum*

Foto 2 Achterkant van een *Dryopteris*blad met duidelijk zichtbare mijnen (vraatgangen) veroorzaakt door de larven van *P. filicivora*.

setiferum en *Dryopteris filix-mas* lijken er last van te hebben, maar ik heb zelf al andere soorten gezien die aangetast waren. *P. verhuella* is voornamelijk te vinden op *Asplenium*-soorten.

Foto 3 Larve van *P. filicivora*.

De kenmerken van deze soort zijn ook in de inzet terug te vinden.

De mot (met een lengte van 6 mm en een spanwijdte van ongeveer 10 tot 12 mm) heeft donkere vleugels met een diamantvormige vlek midden op het dier wanneer de vleugels gesloten zijn. Deze mot vliegt voornamelijk overdag.

In het Verenigd Koninkrijk (Engeland, Schotland, Wales en Noord-Ierland) is deze soort voor het eerst gevonden in Ierland in 1909 en sindsdien aanwezig in voornamelijk de kuststreken van Engeland en Wales. Ook in Cornwall zijn deze motten te vinden. Eerst dacht men dat deze soort met varens mee was gekomen uit Azië, maar het lijkt er momenteel meer op dat ze uit Madeira komt. Deze soort gaat niet in diapauze (winterrust) en kan dus alleen in de milde gebieden (met name aan de kust) overleven. Onze milde winters kunnen de soort dus de kans geven zich een aantal jaren achter elkaar te vestigen en zo toch schade aan onze collecties toe te brengen.

In het Verenigd Koninkrijk zijn de dieren bekend onder de naam Fern smut moth, Fern Smut, Fern spore moth en Hartstongue Fern Smut Moth.

Bestrijding lijkt goed te werken als men in het vroege voorjaar, bij de eerste tekenen van besmetting spuit met Provado van Bayer. Dergelijke bestrijding lijkt me alleen nuttig in kassen. Aangezien dit bestrijdingsmiddel uit de familie van Imidaclopriden komt, die gelinkt worden aan bijen-sterfte lijkt me dat nog een extra motivatie dit middel alleen toe te passen in kassen op kleine schaal.

Als een plant besmet is, lijkt volledig afknippen en daarna verbranden van het blad om verdere verspreiding te voorkomen een goede methode. De plant groeit wel weer aan, maar de generatie motten op de plant is verloren. Uw planten goed in de gaten houden is dus een goed advies!

Het onderscheid van de larven van beide soorten *Psychoides*

- Als larve/rups is *P.verhuella* bleek groenachtig-wit of crèmekleurig met een zwarte of donkerbruine kop en prothorax (dit is het eerste segment van de rups dat na de kop komt) en heeft een donkere anaalstreek.
- De rups van *P. filicivora* is ook bleek groenachtig-wit of crèmekleurig maar heeft een bruine kop en prothorax en geen donkere anaalstreek. De bruine kleur van de kop varieert van erg bleek tot behoorlijk donker.
- Bij donkerbruine koppen is het van belang de soorten zorgvuldig te onderscheiden. Verder hebben beide soorten stekelharen maar die van *P. verhuella* zijn opvallender. Om dit te kunnen waarnemen is zeker een goede loep noodzakelijk.
- De rupsen van beide soorten worden niet groter dan 3 mm.

Foto 4 Een vlinder van *P. Verhuella*, het tongvarenvretertje. Op deze foto heeft de vlinder een opvallende blauwe kleur. Normaal is de vlinder meer grijsbruin. De vlinders zijn klein, de spanwijdte is hooguit 8 tot 12 mm.

Foto: Thijs de Graaf

Aanvulling redactie

Op <https://www.researchgate.net> staat een aardig artikel over *P. verhuella*, het tongvarenvretertje. Deze soort is, in tegenstelling tot *P. filicivora* wel al in Nederland gevonden. Entomologen (insectenkundigen) vinden dat de soort lang op zich heeft laten wachten. Al sinds 1860 verwachten zij haar in Nederland. Het heeft echter tot 14 juni 2014 geduurd voordat de soort voor het eerst gezien werd. Dit gebeurde in een privétuin in Bergen, Noord-Holland. Hier werd het vlindertje gezien op tongvaren, op planten die daar al zo'n dertig jaar stonden. Bergen lijkt tot nu de enige plaats in Nederland te zijn waar waarnemingen gedaan worden. Sinds 2014 zijn de diertjes hier vaker gezien en dit gebeurde ook in 2017.

De vindplaats in Bergen wijkt af van de vindplaatsen in de ons omringende landen. Daar wordt de soort vooral gevonden in stedelijk gebied en in kalklandschappen en werd in Nederland eerder verwacht in een stad of in Zuid-Limburg.

In België wordt de soort af en toe in het zuiden van het land aangetroffen, vooral in de provincies Luxemburg en Namen.

De volwassen vlinders vliegen in juni en juli vaak in de buurt van de voedselplant. In het Nederlandse geval was dat dus tongvaren (*Asplenium scolopendrium*), maar in België, Engeland en Duitsland is de soort ook aangetroffen op steenbreekvaren (*Asplenium trichomanes*) muurvaren (*A. ruta-muraria*), schubvaren (*A. ceterach*) en Adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum*).

Het verspreidingsgebied van *P. verhuella* omvat vele landen ten zuiden en oosten van Nederland in Europa. In het genoemde artikel staat ook dat de vlinder is vernoemd naar de Nederlander Quirijn Ver Huell (1787-1860).

Bronnen

- 1) De opmerkelijke ontdekking van *Psychoides verhuella* (Lepidoptera: Tineidae), nieuw in Nederland, Tymo S.T. Muus. Dit artikel uit januari 2015 is te vinden op <https://www.researchgate.net> – vrije toegang tot publicaties
- 2) *Pterodologist 5 Part 5, 2012, Leaf-mining moths in Britain.* Roger Golding, 332-334

**De Hessenhof
Biologische
Kwekerij**

Waar planten nog de tijd hebben om te groeien.

Kwekerij 'De Hessenhof'
Miranda en Hans Kramer
Hessenweg 41
6718 TC Ede
Telefoon 0318-617334
www.hessenhof.nl

Lecanopteris mirabilis (C. Chr.) Copel.

© Jaarisma

Varens op Tenerife

Vakantieverslag

Tekst en foto's: Ben van Wierst

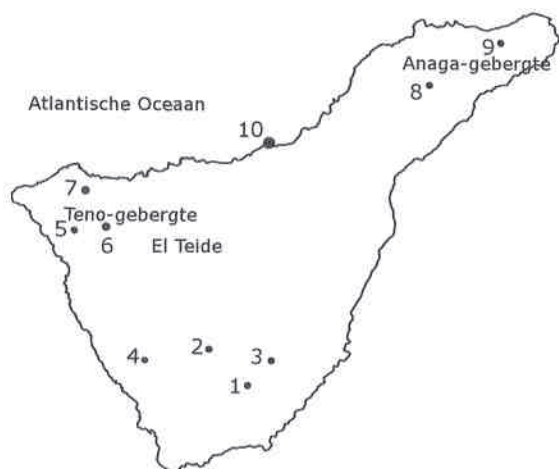
In februari 2017 was ik samen met mijn vrouw Joke op vakantie op Tenerife. Ik bezocht niet eerder de Canarische eilanden maar mijn verwachtingen waren groot. Sommige mensen associëren de eilanden alleen met strand en uitgaansleven. Ik zag de eilanden echter als plekken waar evolutie zichtbaar zou zijn. Denk aan de hagedissen die hier op elk eiland zich tot een eigen soort ontwikkeld hebben en duidelijk groter geworden zijn dan hun verwanten op het continent. Ik verheugde mij op vogels en andere dieren en planten waaronder natuurlijk de varens.

Het eiland is net als alle eilanden van Macaronesië van vulkanische oorsprong. Er is sprake geweest van meerdere vulkanen die nu niet allemaal meer als zodanig herkenbaar zijn. Het hoogste punt van het eiland is de El Teide die met zijn 3.719 meter ook Spanjes hoogste berg is. Het eiland heeft veel verschillende biotopen. Nevelbossen bevinden zich in het noorden van het eiland, waar wolken die van de oceaan komen hun vocht verliezen. Meer naar het zuiden kan het erg droog zijn. De natuur heeft zich hieraan aangepast. Zo heeft de Canarische den (*Pinus canariensis*) extra lange naalden waarmee vocht in de vorm van dauw wordt opgenomen.

Wat opvalt is dat de overgang van het ene biotoop naar het andere snel en abrupt kan zijn. Zo kun je op een pad op een redelijk droge helling de bocht omgaan en meteen in het nevelbos staan waar totaal andere soorten staan dan die je daarnet zag.

Zoet open water in de vorm van plassen of beken is zeldzaam sinds door het kappen van bossen de beken zijn verdwenen.

Ik had wel een idee welke soorten varens ik zou kunnen aantreffen. Ik verheugde mij zeer op zowel de varens in

Tekening 1 Tenerife

het natte noorden als de meer droogteliefhebbers. Waar ik echt naar gezocht heb waren vliesvarens. Helaas niet gevonden, misschien omdat ik nog nooit een vliesvaren in het wild zag en mijn oog nog niet geoefend genoeg is hiervoor. Ik had in mijn voorbereiding wel een telling gedaan over hoeveel soorten er voorkomen. Ik kwam tot ongeveer 35 soorten varens. Maar zeker weten doe ik dat niet. Ik vond nergens in de literatuur of op internet een aantal genoemd. Ik zag er ongeveer 25.

Een groot aantal soorten is ook bekend op het Europese vasteland. In het noorden kunnen de berghellingen begroeid zijn met honderden *Woodwardia radicans* die daar samen groeien met de ook fors wordende *Dryopteris oligodonta* en *Dryopteris guanchica*. In het drogere zuiden zijn *Cheilanthes*-soorten en *Asplenium/Ceterach*-soorten te vinden die aangepast zijn aan drogere omgevingen.

Joke en ik verkenden het eiland met een huurauto en maakten verschillende wandelingen. De wandelingen die we volgden haalden we uit de bekende Rother wandelgids. We ondervonden wel dat de in de gids beschreven zwaarte van de wandelingen voor ons wat optimistisch was. Door onze minder getraindheid en omdat ik altijd veel zag tijdens het wandelen duurden ze altijd langer dan vermeld in het boekje.

Foto 1 *Asplenium hemionitis*

Een van de eerste wandelingen die we maakten was in de buurt van onze verblijfplaats Granadilla de Abona (1). Deze plaats ligt in het droge zuiden. We liepen vanuit Vilaflor (2) door de zone met de dennenbossen naar de Paisaje Lunar. Hier staan door het weer uit vulkanisch tufsteen geslepen pilaren. Ik verwachtte in dit droge gebied geen varens, maar op de terugweg vond ik een groot rotsblok begroeid met *Cheilanthes pulchella* en *Ceterach officinarum*. De vermoeidheid van deze eerste wandeling was meteen vergeten. Even later terug in Vilaflor zag ik ook *Adiantum capillus-veneris* en *Cyrtomium falcatum*.

Bij een volgende wandeling in het zuiden gingen we de berg op bij het plaatsje Las Vegas (3). Meteen bij binnenrijden van het plaatsje viel een flink aantal planten van de elders zeldzame *Cosentinia vellea* op.

Foto 2 *Cosentinia vellea*

Onderweg naar boven stond langs het pad een wirwar van struikgewas en schijfcactussen. Hiertussen vond ik een flink aantal *Cosentinia*'s en veel exemplaren van *Cheilanthes pulchella*. Deze waren groter dan de planten die ik eerder aantrof.

Tijdens deze wandeling viel op dat tegen een beschaduwde hoge kale rotswand grote plakaten *Davallia canariensis* groeiden. Waarschijnlijk het teken dat hier toch wat vochtiger plekken waren. In het

Foto 3 *Davallia canariensis*

vochtiger noorden is *Davallia* een heel algemene plant. Op de tegenoverliggende rotswand waren veel *Polypodium macaronesicum* te zien.

Bij de plaats Adeje (4) begint een diepe kloof, de Barranco del Invierno. Met een wandeling van ongeveer 6,5 km komt men aan het eind bij de enige, jaarrond aanwezige waterval die zich hier in het zuiden bevindt. Het laatste deel van de wandeling gaat door een vochtig gebied. Hier veel *Adiantum capillus-veneris*, en mijn enige en eerste exemplaar van *Pteris incompleta*. Hier groeide ook een paardenstaart. Helaas ben ik hiervan geen kenner en weet ik geen naam.

Aan de noordwest-kant van het eiland ligt het Teno-gebergte. Deze bergen zijn grillig met steile hellingen. Hier bevindt zich het gehucht Masca (5) dat om zijn ligging een van de beroemdste plaatsjes van het eiland is. Op weg naar het plaatsje zag ik vlak naast de weg tegen de bergwand groepen varens staan die ik niet kon

Foto 4 *Dryopteris oligodonta*

thuisbrengen. Stoppen kon ook niet. De weg is steil, smal en erg druk. Toen we wel konden stoppen, bleek dat bij een flink veld *Equisetum ramosissimum* te zijn. Bij onze volgende stop even later bij het uitzichtpunt La Cruz de Hilda vonden we *Cosentinia vellea* en *Cheilanthes madarensis*. Wat verder op, in de stad Garachico vonden we overal *Davallia* en ook weer *Cyrtomium falcatum* en *Adiantum capillus-veneris*.

Een mooie wandeling door het nevelbos is die van Erjos (6) naar Los Silos (7). Tussen deze twee plaatsen bestaat er een hoogteverschil van 1.000 meter. Het nevelbos begon plotseling na een bocht in de weg. Meteen *Asplenium onopteris*, mogelijk ook *Asplenium filare*. Redelijk gemakkelijke wandeling naar beneden, onderweg o.a. veel *Selaginella denticulata*, grote *Dryopteris oligodonta* en enkele *Asplenium hemionitis*, *Adiantum reniforme*, *Polypodium macaronesicum* en *Davallia canariensis*. Deze laatste had goed zichtbaar dikke wortelstokken tot 4 cm doorsnede. Ook vond ik een aantal exemplaren van een voor mij onbekende varen met veren tot 30 cm die een witbehaarde onderkant hadden. Later kwam ik erachter dat het *Notholaena marantae* was. Bij het

Foto 5 *Pteris incompleta* en *Adiantum capillus-veneris*

tweede deel van de afdaling ging het pad meer door boomheidebossen. Hier weer *Cheilanthes madeirensis* en *Asplenium ceterach* en even later *Asplenium aureum*.

Aan de noordoost-kant van het eiland ligt het Anaga-gebergte. Dit is al net zo steil en grillig als het Tenogebergte. Toen we dit gebergte voor de eerste keer bezochten was ik eigenlijk op zoek naar de Bolles laurierduif, een endemische verwant van onze houtduif. We benaderden het gebergte vanuit de plaats San Cristobal de La Laguna (8). Voorbij het plaatsje Las

Foto 6 *Cheilanthes pulchella*

Mercedes stopten we bij een picknickplaats die bekend is om zijn redelijke kans de duif te zien. Ik kreeg de duif niet te zien, wel hoorde ik hem (onmiskenbaar) wegvliegen.

Varens waren er volop: *Davallia*, *Polypodium macaronesicum*, *Asplenium onopteris*, *Woodwardia radicans* en *Dryopteris guanchica*. Deze laatste soort is genoemd naar de oorspronkelijke bewoners van het

Foto 7 *Notholaena marantae*

eiland, de Guanchen.

Vervolgens verder het Anaga-gebergte in richting El Bailadero (9). De weg gaat door het nevelbos en op sommige plaatsen precies over de kam van het steile gebergte. Langs deze weg onder andere *Blechnum spicant* en de prachtig bloeiende klimplant *Canara canariensis* met mooie grote oranje-rode klokken die verwantschap met *Campanula* verraden. Ook vond ik tegen de verwachting in een bloeiend exemplaar van *Isoplexis canariensis*, een nauwe verwant van ons vingerhoedkruid.

Tijdens een andere wandeling in het Anaga-gebergte vonden we op verschillende plekken grote exemplaren van *Polysticum setiferum*.

Aan de noordkant van het eiland ligt de stad Puerto de la Cruz (10). In deze plaats is het bezoek aan de botanische tuin (Jardin de Aclimatacion de La Orotava) aan te raden. De tuin is goed onderhouden en er is een behoorlijk aantal varens te vinden.

Mijn voorbereiding

- 1) *Guía de helechos de la península ibérica y balearias*, Enrique Salvo Tierra 1990. ISBN: 9788436805482
- 2) Op het internet zijn een paar interessante sites te vinden:
<http://www.floradecanarias.com/pteridophyta.html>. Deze site geeft een goed overzicht maar lijkt mij zeker niet compleet. Ik kwam soorten tegen die hier niet op stonden.
- 3) Ook informatie gevonden op:
<http://jardin-mundani.info/>.
 En op de blog hiervan:
<http://jardin-mundani.blogspot.nl/2014/01/el-fascinante-mundo-de-los-helechos.html>
 zijn ook interessante dingen te lezen.

Achteraf vond ik in de *Pteridologist* beschrijvingen van de varenflora van Tenerife. Bijvoorbeeld:

- 2010 Edition [Volume 5, Part 3] Pagina 181 *Stegnogramma pozoi* in Anaga, Tenerife
- 2015 Edition [Volume 6, Part 2] Pagina 162 *Asplenium x tagananaense*, a remarkable hybrid from Tenerife

Ervaren

Interview met kweker Wouter van Driel

Tekst en foto's: Jasker Kamp, Groei & Bloei oktober 2017

Iedereen raadde hem het af, maar toch deed hij het. Varens kweken. Op geheel eigen wijze en met succes. Kweker Wouter van Driel over zijn lange huwelijk met deze plant.

De kwekerij is niet geopend voor publiek, terwijl hij wel enkel en alleen verkoopt aan particulieren. Hoe zit dat? Verkoop via een website? Wie Wouter van Driel in Eelde googelt, krijgt niet als eerste resultaat de website van de kweker. Sterker, die komt helemaal niet in de zoekresultaten voor. Wouter van Driel heeft namelijk geen website. Is niet echt een principekwesitie. "Ik heb het gewoon te druk om ook nog een website bij te houden", geeft hij als verklaring op de oprit naar de kwekerij. "En zo gaat het eigenlijk heel goed", vindt hij.

Met 'zo' bedoelt Wouter dat hij met zijn grote grijze Mercedes-bus van plantenmarkt naar plantenmarkt rijdt. Zo'n twintig per jaar doet hij er aan, nationaal en internationaal, van Luxemburg tot en met Denemarken. Alleen daar brengt hij zijn waar aan de man.

Couturestukken

Varens. Geen confectie, maar couturestukken. Zeg maar de moeilijke exemplaren die veel aandacht en geduld vereisen. "Bij commerciële kwekerijen moet zo'n varen zo snel mogelijk verkocht worden. Het liefst na een jaar al." Wouter laat ze rustig drie tot vier jaar staan, voordat hij ze aanbiedt. "Dan heb je een stevige, mooi volgroeide plant met dat uitdrukkingvolle, volwassen blad."

Na al die jaren van varens kweken kan de Eeldenaar met zekerheid vaststellen: "Een varen moet je niet op z'n huid zitten. Daar houdt hij niet van."

Mensen die een Wouter van Driel willen hebben, moeten er dus moeite voor doen. En dat doen ze, zegt de 58-jarige kweker, want zijn keuzes vallen over het

algemeen goed in de smaak bij de bezoekers van de plantenmarkten waar hij staat. De een meer dan de ander uiteraard. Daar is geen peil op te trekken, stelt hij. "Je ziet soms op een beurs dat bezoekers massaal voor een soort gaan die ik dan eigenlijk helemaal niet zo mooi of bijzonder vind." Als voorbeeld noemt hij de *Cyrtomium macrophyllum* var. *Tukusicola*.

Wat ook gebeurt: voor sommige soorten moet Wouter zelfs een wachtlijst aanleggen. "Laatst nog had ik een *Blechnum fluviatile*, daar hadden zich binnen de kortste keren vijftienhonderd liefhebbers voor ingeschreven. Ongelooflijk eigenlijk."

Foto 2 *Cyrtomium macrophyllum* var. *Tukusicola*.

Foto 1 Nederlandse en Duitse oorkonden die iets vertellen over de kwaliteit van de door Wouter geleverde planten

In vervoering

Fascinerend vindt hij dat en tegelijkertijd geniet hij er ook heel erg van. "Ik vind het zo mooi om te zien dat mensen in vervoering raken van een varen. Dat een varen bij hen hetzelfde gevoel kan oproepen als bij

mij.” Die emotie van geestverwanten vormt zijn brandstof om door te gaan met de kwekerij.

Het is ook een van de redenen waarom hij een aantal jaren geleden gestopt is met het grootschalig leveren aan winkels en groothandels. Dat liep op zich erg goed, maar Wouter had behoefte aan meer contact met liefhebbers.

Maar publiek toelaten op de kwekerij aan de Zevenhuizerweg in Eelde doet hij dus niet. ”Ik wil dat stuk heel erg graag privé houden, dan hoef ik niet de druk te ervaren van iemand die graag een varen wil kopen die me eigenlijk te dierbaar is.” Die twintig markten per jaar, die zijn overzichtelijk voor hem. ”Dan kan ik zelf bepalen wat ik meeneem om te verkopen.” Als hij niet zoveel onderweg zou zijn, zou zijn bedrijf er nog netter bij kunnen liggen dan nu, denkt hij. Aan de andere kant: hij houdt nou niet bepaald van schematisch werken. Dat zit niet in de aard van het beestje. Gaat-ie ook geen moeite meer voor doen op deze leeftijd. ”Ik werk altijd heel intuïtief.”

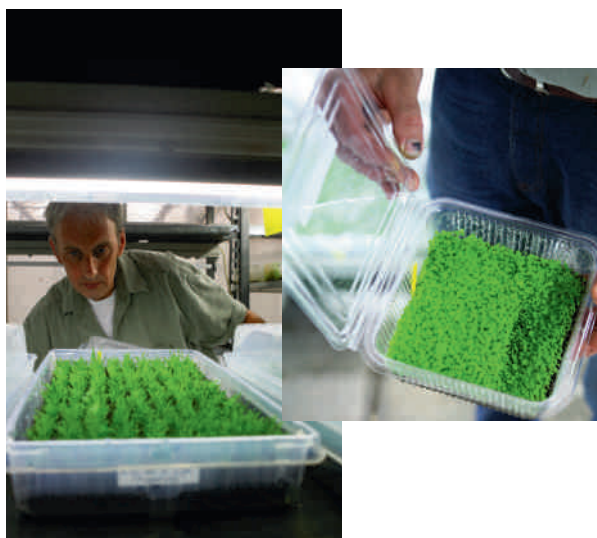

Foto 3 Inspectie van de zaailingen

Veel lef

Wie niet beter weet zou de kwekerij zo voorbij rijden. Er is bewust geen bewegwijzering en er hangen geen wapperende vlaggen, geen reclame-uitingen langs de kant van de weg. Wel veel hagen, die Wouters wereld zorgvuldig afschermen. Eigenlijk alleen een gesloten aanhangwagen met daarop de afbeelding van een varen en de naam Van Driel verradt dat op dit adres de kwekerij is gevestigd.

Meer dan dertig jaar inmiddels. In 1986 begon hij er, samen met zijn vrouw. In deeltijd destijds. Wouter gaf daarnaast nog les op een school voor voortgezet onderwijs in de buurt. Natuurlijk in Groen. Iedereen verklaarde hem voor gek dat hij een kwekerij in varens wilde beginnen. ”Daar is echt helemaal niets in te verdienen hielden ze me voor.” Maar hij zette door en bewees het tegendeel. Met vallen, opstaan, pielen, piekeren, proberen en veel lef, want ”er bestaat geen boek voor”.

Succes is volgens hem afhankelijk van zo ongelooflijk veel factoren. Eigenlijk te veel om op te noemen. Alleen al het bepalen van de juiste potgrond is een haast

wiskundig probleem. ”Heb je het verkeerde mengsel, dan kun je gelijk een teelt de nek omdraaien”, zegt hij. Dat is hem wel eens overkomen. Dan aardt de varen niet of staat alles binnen de kortste keren vol met mos. Wouter is inmiddels zo getraind dat hij aan de hand van de structuur van het geleverde goed kan voelen of de leverancier het juiste mengsel heeft geleverd. En als dat niet zo is, dan laat hij het rustig weer ophalen. ”Ik heb eens een partij geleverd gekregen waar te veel bark (korstachtig boomschors, red.) in zat. Die kon terug.”

Gouden formule

Het maken van een fout heeft 'm ook weleens de gouden formule opgeleverd. ”Voor de *Pteridium aquilinum* had ik een keer de mestverdelers verkeerd afgesteld. Kwam ik pas later achter.” Die varen kreeg zevenmaal de hoeveelheid die hij normaal te eten kreeg. Wouter kon zichzelf wel voor de kop slaan, maar uiteindelijk bleek de varen het daardoor juist veel beter te doen. Wouter, lachend: ”Die groeide in ene als een tierelier.”

Hij heeft het idee dat het eigenlijk nu pas allemaal lekker loopt. Zoveel jaar later. ”Als ik de dingen die ik nu weet, eerder wist”, mijmert hij.

”Kom, dan leid ik je rond. Laten we beginnen bij het begin.” We betreden via de ingang een breed pad dat twee kassen van elkaar scheidt. We slaan rechtsaf en nemen een lang smal pad dat een dynamische groene zee met rode, grijze en zilveren schuim- koppen lijkt te splijten. Aan het einde houdt Wouter halt bij een schuifdeur om even tekst en uitleg te geven. We zijn bij de kraamkamer aangekomen. Een soort NASA-laboratorium waar een tropisch klimaat heerst, blijkt als de schuifdeur zichzelf opent. Het is er vochtig en warm. Recht voor ons een soort langwerpige groen

Foto 4 In de kraamkamer

Foto 5 *Coniogramme japonica*

biljart met vlak daarboven fel licht. "Dit zijn de kiemplanten van de *Coniogramme japonica*, die zijn net verspeend." Hij wijst met zijn hand naar links. In die kamer staan de kiemplanten. Wederom gaat een schuifdeur open. In hoge kasten staan transparante plastic boxen met pasgeborenen. Op de boxen stickers met namen en datum. "Kijk, deze *Adiantum pedatum* 'Imbricatum' heb ik uit mijn vader's tuin gehaald", zegt hij als hij een box van het schap haalt en het deksel opent.

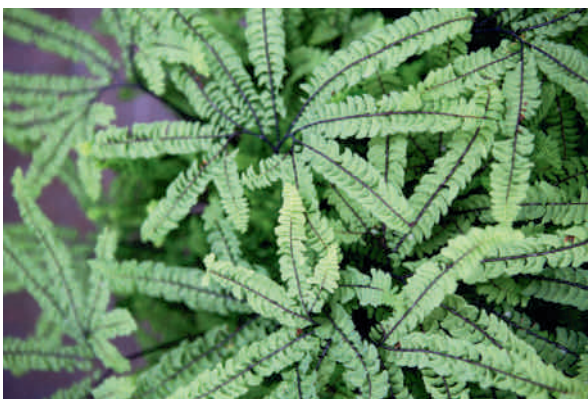

Foto 6 *Adiantum pedatum* 'Imbricatum'

Gekke vormen

Veel varens krijgt hij aangeboden, zegt Wouter over zijn collectie. Van liefhebbers uit onder meer Zweden, Denemarken en Frankrijk. Hij stopt weer even te midden van de groene zee als we op weg zijn naar de andere kas. "Kijk, deze *Pellaea sagittata* heb ik van een

Duits stel gekregen dat de hele wereld afstruint naar varens. Die man heeft gewerkt bij Lufthansa, dus hij kan goedkoop vliegen." Van hen heeft hij nog veel meer staan.

Wouter kan niet zo zeggen waarop hij selecteert als hem iets nieuws wordt aangeboden. Hij houdt wel van varens met gekke vormen, de varens met een jungle-uitstraling. Hoeveel soorten hij heeft staan op zijn domein van 1300 vierkante meter, ook dat kan hij niet vertellen. "Geen idee", zegt hij enigszins verontschuldigend. "Het zijn er in elk geval veel." Op weg naar de andere kas stopt hij nog vele keren om varens te laten zien en het verhaal erachter te vertellen.

Hij heeft ook veel eigen soorten, zoals *Adiantum venustum* 'Tum Tum', een wintergroene dwergvorm, *Blechnum penna-marina* 'Firecracker', een bladhoudende roodbladige bodembedekker en *Athyrium filix-femina* 'Frizelliae Garden Queen', een niet terugspoortende wenteltrapvaren. Met die laatste viel hij in de prijzen op de plantenmarkt van het Duitse Fulda en op Bingerden. Twee keer nummer één.

Foto 7 *Blechnum penna-marina* 'Firecracker'

Jeugdliefde

Wouters liefde voor de varen begon al vroeg, toen hij als twaalfjarig jongetje in de weekenden op een vastplantenkwekerij werkte. Daar kwam hij erachter dat de varen een apart gewas is. "Iemand die daar werkte vertelde me dat het een moeilijk geslacht is." Daar ga ik iets mee doen, besloot hij later. Via boeken vergaarde hij kennis en de eerste experimenten deed hij in de vensterbank, later gevolgd door de kas.

Foto 8 *Athyrium filix-femina 'Frizelliae Garden Queen'*

Hij houdt van het motief en de oeruitstraling van de varen. "Het ras bestaat al zo'n tweehonderd tot driehonderd miljoen jaar." De varen is, zo meent Wouter, ook echt een verbinder en een natuurlijk accent in de tuin. "Hij maakt alles zachter." Hij doceert nog even verder: "Sommige mensen denken dat varens woekeren, maar de meeste doen dat juist niet." Dat misverstand is volgens hem ontstaan omdat de bekendste varen, de bekervaren, inderdaad woekert. En: "Veel soorten zijn wintergroen."

Hoewel de liefde voor de varen nog steeds immens groot is, is hij ook met fruitbomen aan de slag gegaan. Als hobby. "Ik wil niet meer te eenzijdig zijn." In een van de kassen heeft een deel van de varens plaats moeten maken voor fruitbomen, zoals kaki en pawpaw. "Van die vruchten maak ik onder meer ijs."

De ervaren varenskweker twijfelt ook of hij op dezelfde voet verder wil gaan. "Misschien moet ik het de komende negen jaar over een andere boeg gooien." De formule kweken en veel onderweg zijn eist zijn tol. "Fysiek wordt het steeds zwaarder. Ik heb soms best wel last van mijn lijf. Dat geeft z'n grenzen aan."

Dankwoord

Dank aan Groei & Bloei dat we dit artikel uit hun nummer van oktober 2017 mochten overnemen in VarenVaria.

Foto 9 *Wouter van Driel*

Foto's op de achterzijde behoren ook tot Wouters assortiment.

Met de klok mee, te beginnen links bovenaan:

Polystichum setiferum 'Green Lace'

Woodwardia unigemmata

Polystichum setiferum 'Herrenhausen'

Gymnocarpium oyamense

Wouters Varentour 2018

Wouter is op de volgende Nederlandse en Belgische plantenmarkten aanwezig:

30 maart	Bloemenmarkt Groningen in Groningen.
1 mei	Plantendag het Domein Bokrijk in Bokrijk
15-17 juni	Internationale kwekerijdagen Bingerden in Angerlo.
7 juli	Bloemenmarkt Winschoten in Winschoten.
12-14 oktober	Tuindagen van Beervelde in Lochristi.

Indien onbestelbaar retour: Opslag 7, 5066 PM, MOERGESTEL

